

«Man anmelder ikke en bror»

Erfaringsrapport om seksuelle overgrep
i strenge religiøse miljøer

— HJELPEKILDEN —

2024

Avvergingsplikten er lovfestet i Norge og gjelder alle inn byggerne i landet. Brudd på avvergingsplikten kan være straffbart. Den gjelder i situasjoner der noen mistenker fysisk eller psykisk mishandling, voldtekt, seksuelle overgrep mot barn eller drap. Man trenger ikke bevis for å melde fra. Det er politiets og hjelpeapparatets jobb å vurdere om mistanken er berettiget og samtidig verne om den mistenktes interesser. Dokumenter i slike saker er unntatt offentligheten selv om mistanken skulle bli bekreftet. Du har også avvergingsplikt hvis det er fare for at det som har skjedd, skal gjenta seg.

- Politiet: 2800
- Alarmtelefonen for barn og unge: 116 111
- Hjelpetelefonen for seksuelt misbrukte: 800 57 000

Forord

Hjelpekilden er en frivillig organisasjon som bistår mennesker i utfordrende religiøse bruddprosesser. De som tar kontakt med oss, har ofte bakgrunn fra trossamfunn som distanserer seg fra storsamfunnet, og som utøver streng kontroll over medlemmene. Gjennom arbeidet vårt har vi tilegnet oss viktig erfaringskunnskap om bruddprosesser, psykisk helse, oppvekstvilkår og volds- og overgrepssproblematikk i lukkede miljøer. Denne kunnskapen ønsker vi å løfte opp gjennom erfaringsrapporter, slik at samfunnet kan ta lærdom av de spesielle utfordringene denne gruppen har.

Dette prosjektet er utført med støtte fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Vi vil rette en stor takk til den faglige referansegruppen for god hjelp og innspill, og til de modige kvinnene og mennene som har delt erfaringer fra en vond periode i livene sine.

Innhold

Innledning (s. 6)
Kulturforståelse (s. 8)
Beskyttelse mot overgrep (s. 12)
Intern støtte (s. 18)
Tilgang til hjelpeapparatet (s. 24)
Råd til hjelpeapparatet (s. 30)
Råd til trossamfunn (s. 36)
Sluttkommentar (s. 42)

Innledning

Alle barn har rett til beskyttelse mot vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt.

Barnekonvensjonens artikkel 19 og 34 er viktige når det gjelder barns rett til beskyttelse mot seksuelle overgrep. Barnekonvensjonen gjelder som norsk lov, og går foran andre norske lover dersom de står mot hverandre.¹

Seksuelle overgrep innebærer at barn eller unge blir involvert i seksuell aktivitet som de utviklingsmessig ikke er i stand til å forstå, og heller ikke kan gi samtykke til. All seksuell kontakt med barn under 16 år er forbudt etter norsk lov. Med incest menes seksuell omgang mellom nære familiemedlemmer i nedstigende eller horisontal linje eller mellom en voksen i en foreldrerolle og et barn. Dette er en definisjon som også omfatter steforeldre og adoptivforeldre.² Det er også straffbart å skaffe seg selv eller andre seksuell omgang eller å få noen til å utføre handlinger som svarer til seksuell omgang med seg selv eller med andre, ved å misbruke et overmaktsforhold.³

Omtrent 1 av 5 har vært utsatt for en eller annen form for seksuelt overgrep før fylte 18 år.⁴ Dette er et samfunnsproblem og et folkehelseproblem og noe som både myndigheter og organisasjoner aktivt jobber for å forebygge gjennom forskning, offentlige utredninger, handlingsplaner, kampanjer og undervisning.

I møtet med mennesker med bakgrunn fra religiøse miljøer som utøver streng kontroll, og som distanserer seg fra storsamfunnet, har Hjelpekilden blitt kjent med mange historier om seksuelle overgrep. Vi har lenge hatt et ønske om å se nærmere på hvordan denne tematikken utspiller seg innenfor rammen av disse religiøse miljøene. Denne erfaringsrapporten vil gi deg innsyn i hvordan egenskaper ved disse miljøene i noen tilfeller kan hindre

- beskyttelse mot overgrep
- støtte etter overgrep
- tilgang til hjelpeapparatet

Rapporten formidler også verdifulle råd til både hjelpeapparatet og trossamfunnene, noe som kan bidra til at denne gruppen i framtiden blir møtt på en bedre måte.

«Det ble sagt at dette er noe Gud ordner opp i. Vi skal ikke dømme, vi skal tilgi.»

¹ <https://komplan.nkvts.no/barnekonvensjonen/>

² <https://voldsveileder.nkvts.no/innhold/vold-mot-barn/hva-er-vold-mot-barn/>

³ <https://www.overgrep.no/straffeloven-295/>

⁴ https://www.nkvts.no/content/uploads/2023/03/NKVTS_Rapport_1_23_Omfang_vold_overgrep.pdf

Kulturforståelse

Mange som tilhører et religiøst miljø, opplever at de får del i et godt nettverk og får bedre livskvalitet. Den dype, religiøse overbevisningen tilfører livet deres en ekstra dimensjon og livsglede. Men noen ganger kan troen være usunn, og noen ganger kan det religiøse fellesskapet føre med seg en kultur som skaper et usunt miljø. Det er viktig å kjenne til disse kulturelle mekanismene, og at de kan være spesielt problematiske i forbindelse med seksuelle overgrep.

Frelsen ligger fram i tid og er for de få utvalgte

De fleste trossamfunn har et sterkt søkelys på et gode som ligger i framtiden, og at dette godet er noe de troende kan få del i på visse betingelser. Framtidsutsiktene kan for eksempel handle om å overvinne døden, å overleve dommedag eller å få del i et guddommelig paradis. Noen miljøer hevder at det ikke er nok å ha rett tro, men at man også må tilhøre et utvalgt trossamfunn. Det er heller ikke være nok å være medlem: man må være et aktivt medlem og leve opp til konkrete normer og levereregler.

Frelsen har betingelser i form av strenge regler

Mens det i noen trossamfunn formidles at troen i seg selv er nok for å oppnå frelse, er det i andre trossamfunn definert mange vilkår for å oppnå frelsen. Medlemmene kan derfor leve under et strengt regelverk. Noen ganger kan regelverket hindre menneskene i å leve et fritt liv, og til og med være i strid med menneskerettighetene. Et slikt regelverk kan også forstås som en religiøst forankret negativ sosial kontroll.

Frelsen betinger at du holder deg adskilt fra «verden»

Noen trossamfunn formidler et negativt bilde av storsamfunnet. Storsamfunnet blir regnet for å være en snublestein som kan hindre medlemmene i å oppnå frelsen. Derfor fraråder man medlemmene å ha vennskap eller andre relasjoner med personer som ikke tilhører forsamlingen. En slik teologi kan bidra til å skape en lukkethet overfor storsamfunnet, skepsis til myndigheter og hjelpeapparat, mangelfull integrering og manglende kunnskap om samfunnet man lever i.

Frelsen betinger lydighet og at gruppen kommer først

I noen trossamfunn er det også et krav at medlemmene skal underordne seg en hierarkisk struktur, der de skal være lydige mot menigheten, de religiøse lederne, de hellige skriftene og Gud. I tillegg skal en kvinne underordne seg mannen, og barna underordne seg foreldrene. En slik underordning medfører gjerne at hensynet til gruppa skal komme først, og at man derfor unngår å hevde seg selv og egne behov og ønsker.

Motivasjon gjennom skremselsbilder

Mange trossamfunn gir motivasjon og veiledning til medlemmene sine for hvordan de kan leve et godt liv og få en trygg framtid. Motivasjon kan skje gjennom støtte, formaninger og råd. Men noen religiøse miljøer velger også å formidle denne motivasjonen i form av trusler og fortellinger om hvor ille det vil være ikke å få del i godene som ligger i framtiden. Dette kan være forestillinger om at man vil havne i et brennende helvete, dø i dommedag eller å bli stående igjen alene mens ens kjære blir opprykket til Gud. Slike forestillinger kan skape engstelse for framtiden.

Datagrunnlag

I dette prosjektet ble det gjennomført tolv intervjuer basert på en intervjuguide som er laget i samarbeid med Stine Sofies Stiftelse. Ytterligere ti personer har svart på en spørreundersøkelse basert på denne intervjuguiden. Hovedtema for spørsmålene har vært vurdering og forståelse av egen situasjon, opplevelse av støtte, tilgang til hjelpetilbud samt erfaringer med hjelpeapparat og politianmeldelse.

Tre av deltagerne var pårørende til personer som hadde blitt utsatt for overgrep, mens de øvrige selv har vært utsatt for overgrep. Til sammen er det snakk om 19 ulike overgrepssaker. Fem av de overgrepsutsatte var unge gutter.

Deltagerne forteller om ulike former for seksuelle overgrep. I to av sakene var den utsatte over 18 år og ble utsatt for seksuell vold fra en ektefelle. I resten av sakene var den utsatte mindreårig da overgrepene skjedde. Overgriperens relasjon til ofrene i denne rapporten var storebror, far eller annen slektning, tillitsperson i menigheten eller på kristen privatskole, eller personer med lederroller i menigheten.

Alle navnene er endret av hensyn til personvern.

Beskyttelse mot overgrep

De vi har snakket med i dette prosjektet, forklarer at det er enkelte egenskaper ved de religiøse miljøene som har bidratt til at de har følt seg mindre beskyttet mot seksuelle overgrep.

«Det viste seg at han hadde begått overgrep mot flere enn meg, men han har aldri vært tiltalt eller sonet for det han gjort. Og selv om de i menigheten visste hva han hadde gjort mot meg, så hjalp de han med å finne nye ekteskapskandidater. De beskyttet ham, og tilrettela for at han kunne fortsette.»

Kontroll: Du eier ikke deg selv

Deltagerne i denne rapporten har opplevd at trossamfunnet har hatt høye forventninger til dem. For å sikre at man levde opp til forventningene, utøvde trossamfunnet streng kontroll av medlemmenes adferd, ytre framtoning, relasjoner og aktiviteter. I tillegg har deltagerne opplevd kontroll av hva de kunne tenke og hva de kunne føle. Kontrollen ble opplevd som total, og resultatet ble en følelse av at de ikke eide eller bestemte over seg selv og sin egen seksualitet. Seksuelt samliv skjedde ikke på egne premisser, men på andres. Dette gjorde det også vanskelig å sette grenser for egen kropp, noe som var ekstra utfordrende når de ble utsatt for seksuelle overgrep.

Kontroll av seksualitet

Opplevelsen av total kontroll innebærer også kontroll av medlemmenes seksualitet, som bare skulle praktiseres innenfor rammen av et heterofilt ekteskap. Forkynnelsen har også formidlet forventninger til seksualiteten innad i ekteskapet, med tydelig regulering av hvordan den skulle foregå. I enkelte menigheter er det også blitt formidlet at seksualitet utelukkende skulle praktiseres i forbindelse med reproduksjon. Seksualitet som ikke har skjedd på «rett måte» eller stått i forplantningens tjeneste, har blitt diskvalifisert og syndiggjort. De færreste har lært at seksuell nytelse kan være et mål i seg selv. Dette har skapt grobunn for et usunt forhold til egen seksualitet. Brudd på normene kunne føre til sanksjoner som offentlig bekjennelse og ydmykelse, pålagte restriksjoner eller ekskludering fra menigheten.

Taushetskultur

Deltagerne forklarer at menigheten praktiserte mye forkynnelse som advarte mot umoral, og umoralen ble i hovedsak knyttet til seksuell omgang før ekteskapet. Derfor erfarte man at det i praksis var mye fokus på seksualitet i menigheten, men da gjennom ord som utukt, synd og lyster. Ordvalget og det negative fokuset har ført til at seksualitet er blitt skambelagt, og det har skapt en taushetskultur som har gjort det utfordrende for barn å si fra om seksuelle overgrep.

Taushetskulturen har også hindret foreldrene i å snakke om temaet og å etablere beskyttende tiltak. Foreldrenes skamfølelse, særlig i forbindelse med overgrep mellom søsken, bidro til at hendelsene ble dysset ned, også overfor menigheten. Taushet og skam har dermed ført til manglende beskyttelse.

«Jeg sa fra til mamma, men hun bare hysjet det vekk.»

Menigheten som en «trygg havn»

«Vi lærte at Djevelen er ansvarlig for de onde tingene som skjer i verden, mens vi som sto på Guds side, er beskyttet. Derfor blir det nesten umulig å forstå at noe slik kan skje i vår forsamling. I tillegg var han en pastor fra god familie, han ble idolisert, han hadde direkte kontakt med Vårherre. Så at han kunne gjort noe slikt, det rokker ved selve trosgrunnlaget man har.»

I den grad menighetene har adressert seksuelle overgrep, så har det hovedsakelig vært presentert som et «verdslig» problem, som noe som skjer i storsamfunnet, ikke i det religiøse fellesskapet. Det blir beskrevet som en konsekvens av at mennesker ikke er styrt av Gud, i et samfunn uten moral, og som et symptom på at verden er styrt av onde krefter. Seksuelle overgrep blir samtidig brukt som et argument mot å omgås mennesker utenfor miljøet.

Som en kontrast til dette har man i menigheten gjerne omtalt hverandre som åndelige søsken, en del av Guds folk og beskyttet av Gud. Dette har bidratt til at medlemmene har hatt høy tillit til hverandre, noe som har forhindret en sunn skepsis og en forståelse av at overgrep kan skje også i det religiøse miljøet. Illusjonen av menigheten som en trygg havn har derfor i mange tilfeller bidratt til mangel på beskyttelse. Flere av historiene i denne rapporten viser eksempler på at overgripere bevisst har utnyttet medlemmenes tillit til hverandre.

«Vi hadde blind tillit til hverandre. Selvsagt hadde vi det.»

Når tillitspersoner begår overgrep

De overgrepsutsatte forteller at de har hatt særlig stor tillit til personer med posisjoner i menigheten. Noen beskriver en menighet der predikanter er nærmere Gud enn de andre. Dette er også noe som enkelte bevisst har utnyttet.

«Vi hadde en overgrepssak i nabomenigheten. Predikanten hadde forsikret den unge jenta om at dette var Guds vilje.»

Intern behandling

Når det gjelder overgrepssakene i denne rapporten er det flere som har sagt fra til trossamfunnet, eller der overgrepet har blitt oppdaget og behandlet i trossamfunnet. Det har aldri vært aktuelt med noe annet enn en intern behandling av saken. Menigheten har hatt tiltro til at en rettferdig behandling av saken kun kan skje gjennom Guds veiledning gjennom bønn og gransking av skriftene. Hjelpeapparat og politimyndigheter har vært sett på som unødvendig og potensielt skadelig innblanding fra ikke-troende, og noe som også kunne få konsekvenser for menighetens anseelse.

Deltagerne forteller at veiledning for konflikter mellom medlemmer av menigheten som oftest handler om erkjennelse, tilgivelse og forsoning. Ofte handler det mer om samtaler mellom den overgrepsutsatte og en med lederrolle i menigheten. Hvis den anklagede nekter skyld, kan lederen foreta en skjønnsmessig vurdering basert på bønn eller sin egen relasjon til den anklagede eller den utsatte.

Noen menigheter praktiserer en formell domsprosedyre når et medlem forteller om et seksuelt overgrep eller andre alvorlige hendelser. Når gjerningspersonen har nektet skyld, har enkelte menigheter hatt som prinsipp at det må foreligge to vitner for at overgriperen skal kunne bli dømt.

Mangel på vitner har derfor i noen tilfeller ført til at saken er blitt avvist av menigheten.

Slike interne vurderinger kan dermed føre til at overgrepsutsatte ikke blir beskyttet, at overgriperen ikke blir møtt med sanksjoner, og til brudd på avvergingsplikten.

Risiko ved å si fra

Ved intern behandling og skjønnsmessig vurdering av skyld, følger det en risiko for at den utsatte kan bli beskyldt for løgn, bli beskyldt for å ha fristet overgriperen eller medvirket til en synd. I saker der en kvinne og en mann gir ulike forklaringer, kan menighetens hierarkiske struktur vedrørende kjønn, føre til at de velger å tro på mannen.

«Siden jeg hadde oppsøkt ham frivillig, så fortalte de meg at de måtte vurdere min fremtid i menigheten. Jeg ble kjemperedd for å miste dem, de var jo alt for meg»

Krav om tilgivelse

Tilgivelse spiller en stor rolle i de fleste religioner og anses som en viktig menneskelig dyd.

I de interne saksbehandlingene har den utsatte alltid fått råd om å tilgi overgriperen. Dette rådet har ofte blitt formidlet som et religiøst krav, sammen med en advarsel om at forholdet til Gud og ens framtidsutsikter kan bli skadelidende hvis man ikke tilgir. Press om tilgivelse har bidratt til å forverre en vanskelig situasjon for den overgrepsutsatte, som først og fremst trenger beskyttelse, støtte og hjelp.

Kravet om tilgivelse er blitt vanskeliggjort når det er en maktubalanse mellom overgriperen og den overgrepsutsatte, når det forventes at den overgrepsutsatte selv skal be om tilgivelse for å ha syndet eller fristet overgriperen, og når overgriperen ikke innrømmer alt som har skjedd.

Etter at det er gitt tilgivelse, skal saken anses å være ute av verden. Dette kan hindre at saken anmeldes eller gjøres kjent utenfor trossamfunnet. Når det dessuten ikke er truffet ytterligere tiltak for beskyttelse, kan denne praksisen ha skapt rom for gjentagende seksuelle overgrep. Noen ser også ut til å ha utnyttet tilgivelsesprinsippet for å få den overgrepsutsatte til å tie.

«Han ba jo bare om tilgivelse hver gang. Hvis jeg ikke tilga, visste jeg jo at jeg ville havne i helvete.»

(Kaja)

Kajas overgripere var hennes egne storebrødre. De begynte å forgripe seg på henne mens de selv var i barneskolealder. Det har senere kommet fram at overgrepene startet mens hun var i ettårsalderen.

«Jeg var fire år når jeg fortalte mamma at «alle tar på tissene til hverandre». Så hun visste, men hun gjorde ingenting.»

Brødrene hadde selv vært utsatt for overgrep fra morfar. Morfar forgrep seg også på Kajas eldre søstre. Den ene søsteren ønsket å anmelde saken til politiet, men foreldrene fikk overtalt henne til å holde saken internt i menigheten. Etter at lederne i menigheten ble varslet, ble barna aktivt beskyttet mot morfar.

Selv om foreldrene kjente til overgrepene mot Kaja, ble det ikke iverksatt tiltak for å beskytte henne eller tiltak for å ivareta Kaja emosjonelt. Ved noen tilfeller ble brødrene straffet ved at far utøvde vold mot dem, noe som førte til at

Kaja fikk dårlig samvittighet. Siden det aldri ble snakket om overgrepene, ble Kaja sittende igjen med en følelse av at hun fortjente det som skjedde mot henne. Overgrepene ble ikke aktivt stoppet før hun kom i puberteten og det ble fare for at hun kunne bli gravid.

Kaja forklarer at det er flere faktorer som la til rette for at overgrepene kunne skje.

«Dette med morfar ble liksom aldri tatt ordentlig tak i. Brødrene mine bare videreførte på meg det de hadde blitt utsatt for. I tillegg var vi en stor søskenflokk, og vi ble ikke godt nok passet på. Og så er det denne seksuelle undertrykkelsen fra menigheten, en hysj-kultur om seksuelle tema, der gutter til og med ble holdt adskilt fra jenter gjennom kjønnsdelte møter og aktiviteter. De var nysgjerrige, og da ble jeg et lett offer for deres utforskning.»

I menigheten ble det snakket mye om viktigheten av å være syndfri, men samtidig var seksualitet

et ikke-tema. Foreldrene beskyttet barna mot informasjon om seksualitet fra medier og bøker. Foreldrene svarte ikke på spørsmål om seksualitet, og barna ble straffet hvis de onanerte. Siden det heller ikke ble gitt informasjon om tematikken på barneskolen hun gikk på, vokste barna opp uten tilgang til kunnskap om seksuelle overgrep og kunnskap som kunne bidratt til nødvendig grensesetting.

Kaja oppsøkte hjelpeapparatet i voksen alder. Brødrene hadde da stiftet egne familier med barn. Gjennom terapien ble det tydelig at det var viktig å fjerne følelsen av skyld, noe som bare var mulig ved at man plasserte skylden der den lå, gjennom en politianmeldelse

«Før jeg anmeldte ga jeg alle i familien en sjanse. Jeg fortalte dem at jeg husker alt, og at jeg nå har ord til å kunne fortelle det. De har dels innrømmet hva som har skjedd, men prøver å minimere det. De mente at jeg ødela familien ved å anmelde.»

Da hun anmeldte forholdet, ble hun anklaget for å ødelegge familien, og de fleste brøt all kontakt med henne. Hun har noe kontakt med søsteren som selv har opplevd overgrep. Mens Kaja har brutt ut, har søsteren valgt å fortsette å være med i menigheten. Hun har tro på interne endringer i trossamfunnet i framtiden, slik at overgrepsutsette kan bli bedre ivaretatt.

«Vi er de eneste som har erkjent hva som skjedde, men hun har prosessert saken på en annerledes måte. Hun har gått til en psykolog fra menigheten. Hun har sendt meg en kopi av et papir der hun tilgir mamma og pappa og oppfordrer meg til å gjøre det samme. At ved å tilgi så gir man slipp på lidelsene og traumene. Men jeg kan jo ikke tilgi når de ikke erkjenner hva som har skjedd.»

Kaja har gitt opp håpet om erkjennelse fra familien. Hun forteller at hun må foreta sin egen reise for å bearbeide traumene og kunne tilgi seg selv.

Intern støtte

Menighetens råd

I trossamfunnene som deltagerne i denne rapporten har bakgrunn fra, er det vanlig å rådføre seg med menigheten om alle aspekter ved livet. Dette forklarer hvorfor overgrepsutsatte eller deres foresatte i noen tilfeller har valgt å oppsøke ledere i menigheten for å fortelle om hendelsen.

Menighetens kompetanse på seksuelle overgrep

Flere har vist til at seksuelle overgrep er et for alvorlig og komplekst problem til å bli behandlet i en menighet av mennesker med liten eller ingen kompetanse på tematikken. Dette kan forklare følelsen av mangel på viktig støtte.

«Lederen i vår menighet, han var jo snekker, så hvordan skulle han klare å håndtere slike saker?»

«Det var en ung gutt som ble utsatt for overgrep av ungdomslederen i menigheten. Når saken etter hvert ble rullet opp, kom det også fram at tenåringsen var homofil, og det ble sett på som verre enn det at han hadde blitt misbrukt. Han ble straffet like mye som ungdomslederen.»

Vektlegging av synd i forbindelse med overgrepsaker har bidratt til at de overgrepsutsatte har følt seg mindre ivaretatt. Rådene om å tilgi, be til Gud om trøst eller å holde ut til Gud griper inn og skaper rettferdighet har i liten grad vært nyttige for de overgrepsutsatte.

«Det var et sår som bare skulle lukkes.»

«Det var alltid et press om at Gud skulle være min trøst.»

Vektlegging av å straffe «synderen»

I de sakene der menighetens ledere har forstått at det har skjedd et overgrep, har hendelsen blitt sett på som en «synd», og overgriperen er blitt betraktet som «synderen». Fokuset har vært hvilken straff «synderen» skal ha, framfor å gi omsorg og støtte til den som ble utsatt for overgrepet.

I noen av sakene har overgrepet blitt forstått som en ulovlig seksuell handling mellom to samtykkende parter, og både overgriperen og den utsatte har blitt møtt med negative sanksjoner.

Seksualitet og skam

Seksuelle følelser før ekteskapet blir sett på som et onde man skal bekjempe. Hvis menigheten er kjent med at noen har hatt sex før ekteskapet, blir dette fordømt som et brudd på moralreglene og sett på som en synd.

Alle som utsettes for seksuelle overgrep vil oppleve skam på en eller annen måte. Menighetens vektlegging av moralregler er en systematisk tilleggsfaktor i disse miljøene som forsterker skam- og skyldfølelse hos de utsatte.

«Man skal jo ikke ha sex før ekteskapet. Og her hadde jeg hatt sex hele livet.»

Noen følelser er feil

I religiøse miljøer som utøver negativ sosial kontroll er det ikke uvanlig at det også forekommer kontroll av medlemmenes følelser.

Mens noen vektlegger dempede følelser, vil andre godkjenne sterke følelser, men da bare de positive følelsene. Dette er kompliserende for en som har opplevd seksuelle overgrep, og som kjenner på ulike følelser, for eksempel sinne eller depresjon.

«Det var ingenting hos oss som het depresjon. Man kan ikke ha dårlige følelser når man har Gud.»

(Linnea)

Linnea og søsteren hennes ble utsatt for seksuelle overgrep av faren, som var en leder i menigheten. Han tilrettela også for at flere av de andre lederne i menigheten kunne utsette dem for overgrep. Overgrepene startet fra spedbarnsalder, og lenge visste hun ikke at det hun ble utsatt for var unormalt.

«Min far forklarte meg at overgrepene var en straff jeg måtte få, siden jeg hadde gjort feil eller tenkt feil i løpet av dagen. Han sa det var Guds vilje. Siden jeg hadde lært at Gud kan lese tankene våre, så trodde jeg på det. Jeg hadde jo ikke tenkt på Gud hele dagen, jeg hadde tenkt på meg selv, og det visste Gud. Så jeg prøvde å endre meg, bli flinkere, gjøre alt riktig, slik at jeg ikke ble straffet. Jeg forsto ikke hvorfor jeg likevel ble straffet, selv om jeg hadde vært flink hele dagen.»

Mens Linnea prøvde å stoppe overgrepene gjennom å ha rett adferd, prøvde Linneas søster å stoppe overgrepene gjennom å opponere. Hun hadde fysiske reaksjoner på skolen som besvimelser og krampeanfoll, men det var ingen som undersøkte hva som lå bak. Siden de andre lederne var delaktig i overgrepene, var det ikke noe alternativ å si fra til menigheten.

«Vi lærte også at skremmende ting skulle skje dersom vi sa noe som lederne mente var usant. Så derfor tidde jeg. Søsteren min sa fra til en tante, men ble ikke trodd. Så vi lærte jo da at det er ingen vits i å si fra til andre heller.»

For å overleve redslene og krenkelsene hun levde under, lærte hun seg tidlig å utvikle ulike overlevelsesstrategier. Hun måtte både skjule for andre hva som skjedde, og hindre at hun selv tok inn over seg de vonde opplevelsene. I tillegg prøvde hun så godt hun kunne å hindre at hun ble utsatt for ytterligere straff og farlige situasjoner. Overlevelsesstrategiene hun brukte som barn, bruker hun fortsatt som voksen.

«For å overleve som barn måtte jeg unngå å be om hjelp, unngå å spørre om noe, unngå å gjøre meg sårbar ved å vise behov eller følelser. Viste jeg noe av dette, ville det føre til straff og nye krenkelses. Så jeg laget meg leveregler som gjorde at jeg kunne overleve, og de reglene forholder jeg meg til i dag. «Aldri gjøre feil», «Aldri be om hjelp» og «Pass alltid på farer». Hvis jeg bryter disse reglene, vil jeg få panikk eller kollapse»

I voksen alder viste det seg at det var flere barn som var utsatt for overgrep fra de samme overgriperne i denne menigheten. Det ble det satt i gang en prosess med anmeldelse, men på grunn av trusler valgte Linnea og de øvrige utsatte å trekke saken.

(May-Linn)

May-Linn hadde akkurat fylt 16 år da hun ble utsatt for et seksuelt overgrep av en tillitsperson i menigheten. Han var i slutten av 30-årene, gift og hadde barn. Han var aktiv i koret og i menighetens frivillige arbeid, og fungerte som en uformell leder i ungdomsmiljøet som May-Linn var en del av. I tillegg ledet han en bibelgruppe som ble arrangert i private hjem.

I forbindelse med hjemkjøring etter bibelgruppe fikk May-Linn god kontakt med lederen. Hun trengte en farsfigur og valgte å betro seg til ham, slik en tenåring betror seg til en voksen. Dermed visste han også at hun var alene hjemme en helg, da han oppsøkte henne og forgrep seg på henne.

Senere kom det fram at han hadde sett seg ut May-Linn da hun var 15 år og bevisst hadde ventet med overgrepet til hun fylte 16 år.

May-Linn forsto ikke selv at hun hadde vært utsatt for et overgrep. Siden hun ikke hadde kjempet aktivt imot, trodde hun at det var like mye hennes egen feil.

«Jeg visste jo at sex før ekteskapet var synd, og nå følte jeg at jeg hadde syndet. Det var ikke noe som kunne gjøres om.»

Dermed fikk hun fryktelig dårlig samvittighet og ba mye til Gud om tilgivelse. Hun betrodde seg til en venninne, noe som førte til at saken ble kjent i forsamlingen.

«Lederen sa til meg: «Hvis du ikke sier hvem det er, så går dere til helvete begge to»»

Framfor å bli sett på som et 16 år gammelt barn som hadde blitt utsatt for et overgrep av en voksen mann, ble May-Linn beskyldt for å drive hor. Dette påvirket de andre medlemmenes forhold til henne. Lederen ba også venninnene hennes om å ha begrenset kontakt med henne. Det var ingen som viste omsorg.

«Kona hans kom bort til meg etter et møte og sa «Hvordan kunne du!»»

Etter lang tid med botsgang forsto May-Linn at menigheten ikke ville få ny tillit til henne, og i tillegg visste hun at en framtidig ektemann ville forvente å gifte seg med en jomfru. Følelsen av å ikke være en god nok kristen fikk henne til å fjerne seg fra miljøet ett år etter hendelsen. Så prøvde hun å leve slik som ikke-kristne levde, ble innblandet i mange destruktive forhold og pådro seg flere problemer.

I dag omtaler May-Linn menighetens reaksjoner som et overgrep i seg selv.

(Nora)

I vårt trossamfunn lærte man at det som skjer med deg er din skyld. Hvis du opplever noe negativt, så er dette noe du har tiltrukket deg. Det betyr at ansvaret ligger hos deg, selv om du er blitt utsatt for et overgrep, selv om du er et barn.

Likevel visste jeg innerst inne at det som skjedde var galt. Men jeg kunne ikke si noe, for jeg visste at de andre ville plassere skylden over på meg. Og jeg var jo avhengig av gruppen, de var min støtte, mitt liv. Når du står midt oppi det, så ser du ikke muligheten til å stå uten gruppa, du er jo fortapt for all tid hvis du står utenfor.

Jeg hadde samtidig et ansvar for å ikke sette andre i dårlig lys, så jeg nevnte det ikke for noen før det ble uutholdelig og jeg kjente at livet mitt var i fare. Når jeg sa at jeg kom til å anmelde saken, fikk jeg vite at jeg måtte tenke på kirkens omdømme.

(Olivia)

Olivia var 18 år da hun giftet seg med en ung mann i menigheten hun hadde vokst opp i. Hun opplevde systematisk grov seksuell vold i ekteskapet over en lengre periode. Det tok likevel tid før hun forsto at det hun ble utsatt for, ikke var normalt. Hun hadde lært på menighetens møter at hvis mannen har for sterke seksuelle følelser, så er det kvinnen som har gjort noe feil. Det er ifølge menigheten kvinnens ansvar å tilfredsstille mannen, noe også mannen selv forsvarte overgrepene med.

Da den seksuelle volden tiltok, forsøkte Olivia å snakke med en av foreldrene sine. Olivia forklarte at det var ubehagelig med sex, at det alltid gjorde vondt. Foreldrene mente, i tråd med menighetens forkynnelse, at det var kvinnens oppgave å tjene mannen, og at ekteskapet var en hellig ordning som ikke kunne brytes. Olivia gikk etter hvert likevel fra mannen, og foreldrene aksepterte Olivias beslutning.

Menighetens ledere hadde en annen oppfatning. De anerkjente ikke at seksuelle overgrep var noe som kunne skje i et ekteskap. Rådene de ga Olivia, handlet utelukkende om hvordan hun skulle kunne bli i ekteskapet. I tillegg ga de mannen hennes veiledning om hvordan han kunne bli et mer passende familieoverhode. Det hadde framkommet at Olivia hadde blitt utsatt for vold av ektefellen, noe som ble sett på som en dårlig måte å utøve lederskapet på. Hun ble frarådet å anmelde saken fordi det kunne stille trossamfunnet i et dårlig lys. Når Olivias far åpenlyst forsøkte å støtte datteren, ble han truet med å bli fratatt privilegiene han hadde i menigheten.

Etter at Olivia avsluttet ekteskapet juridisk og politianmeldte saken, opplevde hun at forsamlingen tok avstand fra henne. Dette var en periode som var vanskelig for henne, der hun trengte støtte, men støtten uteble.

Tilgang til hjelpeapparatet

Åndelig løsning framfor profesjonell hjelp

De fleste i denne undersøkelsen har tatt kontakt med hjelpeapparatet først etter at de brøt med trossamfunnet. Dette har de begrunnet med visse egenskaper ved menigheten og egenskaper ved dem selv som medlem av menigheten.

«Det ble ikke snakket om seksuelle overgrep eller tema knyttet til seksualitet. Siden jeg ikke var oppvokst der, så visste jeg at det som skjedde mot meg ikke var greit, men jeg visste ikke hvordan jeg skulle få hjelp, eller hvem jeg skulle snakke med.»

Menighetens forhold til hjelpeapparatet

Menighetens forhold til storsamfunnet og skepsis til å oppsøke hjelpeapparatet har hindret mange i å få bearbeidet de seksuelle overgrepene på et tidlig stadium. Noen har blitt advart mot å kontakte ekstern hjelp, mens andre ikke har kjent til hvilken ekstern hjelp som fantes.

Noen lærte at alt som har med følelser å gjøre, er noe som skal løses åndelig. Det kan derfor være naturlig å oppsøke menighetens sjelesørgere for råd framfor å oppsøke ekstern hjelp.

«De eldste i menigheten ble sett på som åndelige leger.»

Menighetens omdømme

Flere viser til viktigheten av å beskytte trossamfunnets omdømme som et hinder for at en sak ble anmeldt. Omdømmet var viktig, siden det gjenspeiler at menigheten er ledet av Gud. En overgrepssak som når rettsapparatet har derfor blitt vurdert som negativt for menighetens omdømme og for Gud. Dermed blir det et ideal å behandle overgrepssaker internt. Behovet for å beskytte omdømmet har i mange tilfeller gått på bekostning av den overgrepsutsattes behov for hjelp.

«Vi skulle være et vitnesbyrd for verden. Ble det kjent utenfor om ting som ikke var bra, så ble det et dårlig vitnesbyrd for verden. Det kunne hindre andre i å bli frelst.»

Familiens ære

I flere familier var det kjent at overgrep skjedde, uten at foreldrene tok affære. Flere knytter denne tausheten til ære. De viser til konsekvensene saken ville ha fått for familiens anseelse, særlig hvis far hadde en stilling i menigheten.

«For en far som har en sønn som gjør slike ting, det ville fått enorme konsekvenser hvis det hadde blitt kjent. Det er soleklart at forholdet til ære har en viktig rolle i hvorfor slike saker blir hysjet ned.»

Å gå til sak mot «en bror»

Det å behandle saker internt vil ikke bare bidra til å beskytte menighetens omdømme, men kan også ansees som et tiltak for å sikre et godt miljø i forsamlingen. Flere har fått høre at det er illojalt å gå til sak og har fått presentert skriftsteder som blir tolket som en advarsel mot å anmelde saken til politiet.

«Du skal ikke gå til sak mot din bror, det vil skade Gud.»

Synd eller juridisk straffbar handling?

I noen religiøse miljøer kan det mangle et begrepsapparat som skiller mellom en bibelsk synd og juridisk straffbare handlinger. Dette kan gjøre det vanskelig for ofrene å forstå at de er blitt utsatt for et overgrep som må anmeldes.

Den utsatte mangler tilgang til kunnskap

Flere av de som ble utsatt for seksuelle overgrep, forklarer at de ikke visste at det var et overgrep. Trossamfunnet var den viktigste kunnskapskilden deres, og kunnskap om overgrep må derfor sees i sammenheng med hva trossamfunnet formidlet om seksualitet:

- seksuelle aktiviteter før ekteskapet er en synd
- homoseksualitet er en synd
- de som synder vil få et dårlig forhold til Gud
- seksuelle overgrep skjer «i verden», ikke i menigheten
- seksuelle overgrep skjer når man ikke holder seg nær Gud

Mange satt derfor igjen med skam over å ha brutt moralreglene, skyld for å hva som hadde skjedd, og engstelse for relasjonen til Gud. Hvis ledelsen hadde gitt mer informasjon om seksuelle overgrep, kunne det vært lettere for de utsatte å forstå at de var utsatt for overgrep.

«Man hadde ikke Guds beskyttelse hvis man pleiet omgang med mennesker av verden, da utsatte man seg for fare og kunne skylde seg selv.»

«Jeg visste jo hva bibelen sa om menn som ligger med menn, og at de ikke skal arve guds rike. Jeg var 9 år og tenkte at jeg nå kom til å dø i dommedag.»

(Peder-saken)

Peder har tilhørt et mindre religiøst miljø i en liten bygd. Han har i løpet av mange tiår forgrepet seg på flere titalls unge gutter, og han har aldri blitt anmeldt for forholdene.

Rita forteller:

Det var helt tilfeldig at saken ble rullet opp. Vi ungdommene hadde drukket, og ble litt løsmunnet når en av guttene bemerket at han hadde sett Peder på besøk til en av de andre forrige natt. Så kom det fram at Peder hadde vært hos nesten alle guttene. Alle hadde vært «den ene» som Peder hadde betrodd seg til, gitt gaver til og hadde hatt et nært forhold til.

Noen av guttene gikk til ledelsen for å fortelle hva Peder holdt på med, men de ble ikke trodd først. Til slutt måtte de bare tro på de store tøffe guttene som satt og gråt om dette. Lederen skulle ta tak i det. Peder ble innkalt, og måtte neste søndag stå ved talerstolen og be om unnskyldning til menigheten. Jeg husker han hulka og skreik. Så måtte han gå rundt i husene og be om unnskyldning, så det var jo en form for gapestokk. Noen slapp han ikke inn, men jaga han ut igjen.

Men det betydde ikke at han sluttet, han prøvde seg jo stadig, tilbød seg å passe på guttene, ta de med på hytteturer og sånt. Guttene lærte seg å låse dører og vinduer når de var alene hjemme. Det var ikke noe hjelp for guttene slik at de kunne få bearbeidet det de hadde opplevd. Hverdagen skulle gå videre. I dag ser jeg at mange av de mennene er arbeidsuføre og sliter med mange ting.

Sverre forteller:

Det var aldri snakk om anmeldelse på noe vis. Selv om han hadde begått overgrep, så var han stadig en åndelig bror. Og man skal ikke anmelde en bror. Dessuten ville det skade menigheten hvis han ble anmeldt, derfor var det best å ordne

det opp internt. Og selv om Peder måtte be om tilgivelse for sine synder foran hele forsamlingen, så var det ingen som snakket med meg om det som hadde skjedd. Jeg trodde jo at det var min egen feil. Hadde noen snakket med meg om det, så hadde jeg kanskje sluppet å ha de tankene.

Som 14-åring ble jeg utstøtt, og siden foreldrene mine mente jeg bragte skam over dem, måtte jeg klare meg alene. Da handlet det bare om å overleve, og det å snakke om det som skjedde eller oppsøke hjelp, var uaktuelt. Jeg bygde en mur rundt meg. Det tok lang tid før jeg forsto at det ikke var min egen feil. Min far ba meg om tilgivelse på dødsleiet. Det er først etter at foreldrene mine gikk bort at jeg har kunnet åpne meg mer om dette.

Trond forteller:

Jeg følte skyld ganske lenge, siden jeg hadde mottatt mange gaver av han. Jeg følte at jeg burde satt ned foten, men vi hadde på en måte et kompisforhold. Det var først når det ble kjent at jeg ikke var den eneste, at den følelsen av skyld gradvis gikk over.

Det var jo mange som ikke trodde på oss, så egentlig var det ingenting som ble gjort for oss. Jeg husker at han måtte opp på talerstolen en søndag og fortelle at han hadde syndet. Men det skjedde ikke noe mer. Jeg har aldri vært i kontakt med hjelpeapparatet, ikke i voksen alder heller. Det har gått for lang tid, og jeg kjenner stadig på skam. Er redd det vil bli for belastende hvis jeg snakker med noen om det nå.

(Ulrikke)

Ulrikke ble som barn utsatt for seksuelle overgrep av et familiemedlem. Som 14-åring sa hun fra til moren, som fra da av beskyttet Ulrikke mot nærkontakt med overgriperen. I tillegg gikk moren til menigheten for å få råd. Rådene handlet om hvordan Ulrikke skulle klare å legge saken bak seg.

«Er hun av rette sorten, så går det nok bra», hadde de sagt. Mantraet var hele tiden å holde ut lidelser, og bruke mer tid i tjenesten isteden.»

Ulrikkes mor tilhørte en menighet som hadde et tydelig apokalyptisk fokus. De mente at verden var inne i «de siste dager», og at det i tiden fram mot dommedag skulle være vanskelig. Etter dommedag ville det bli slutt på alle lidelser. Rådene Ulrikkes mor fikk må derfor sees i lys av denne verdensforståelsen.

Rådene fra menigheten hindret Ulrikke å innse alvoret i det som hadde skjedd, og det bidro til å hindre henne å oppsøke hjelpeapparatet eller å anmelde saken. Trossamfunnets forhold til det eksterne hjelpeapparatet var i tillegg et hinder for at Ulrikke kunne få god nok hjelp i årene etter overgrepene.

«Vi hadde lært at det å snakke med en ikke-religiøs person om det mentale, var noe som kunne rokke ved troen vår. Det var helt utenkelig å gå til hjelpeapparatet.»

Mangelen på støtte og hjelp til å bearbeide overgrepene viste seg til være veldig skadelig for Ulrikkes helse.

«Når jeg var liten og mamma ble medlem av menigheten, mistet jeg musikken. Jeg måtte slutte i korpset, slutte med julekonsertene. Jeg mistet det som ga meg glede. Og så var det overgrepene. De sa det kom til å gå bra, men det ble ikke bedre. Jeg var 19 år og ville ikke leve lenger. Men jeg kunne jo ikke ta mitt liv, for da ville jeg jo bli fortapt. Jeg utviklet spiseforstyrrelser, jeg hadde ingenting igjen, det eneste jeg kunne kontrollere var maten»

Ulrikkes mangel på livsglede førte til at hun tok et oppgjør med miljøet og gradvis trakk seg bort fra trossamfunnet. Det var først etter bruddet at hun oppsøkte hjelpeapparatet og fikk mulighet til å bearbeide overgrepene hun hadde opplevd. Bruddet kunne kanskje vært unngått hvis hun hadde blitt møtt av menigheten på en bedre måte. I tillegg kunne livskvaliteten ha vært langt bedre hvis hun hadde blitt tatt på alvor.

«Hvis religionen skulle være så fantastisk, hvorfor satt jeg igjen med en følelse av å ikke ville leve lenger?»

Råd til hjelpeapparatet

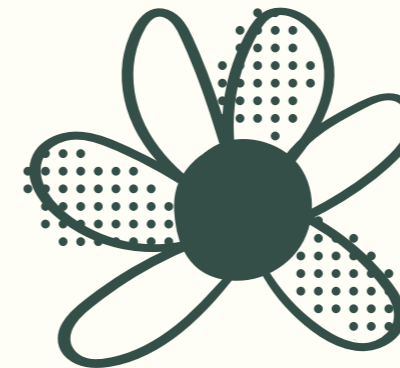
«Det var bare flaks at jeg fant hjelp, jeg visste ingenting om hvilken hjelp jeg kunne få og hvilke rettigheter jeg hadde. Det burde vært mer tilgjengelig informasjon om hjelpetilbud på legekontor, helsestasjon og tannlegekontor, for eksempel.»

Hjelpeapparatets møte med barn

I ingen av disse sakene har barnevernstjenesten blitt varslet av menigheten eller foreldrene etter at det er blitt kjent at et barn er blitt utsatt for overgrep.

Noen barn har utagert og dermed blitt sett av skolen eller hjelpeapparatet av andre grunner. I møtet med disse barna ble det ikke avdekket at det også foregikk seksuelle overgrep. De forklarer at de har trengt hjelp til å sette ord på hva som hadde skjedd.

«I skolegården hadde jeg sagt at jeg ville ta livet av meg, og jeg ble tatt inn til samtale. Redselen jeg følte var lammende og jeg ble helt avskrudd.»

Andre har ikke vært synlige og er et eksempel på at hjelpeapparatet har en utfordring med å fange opp denne gruppen.

«Jeg var en flink pike, fikk gode karakterer. Det var ingenting de kunne merket med meg, tror jeg. Hadde de spurt om hvordan det gikk hjemme, så hadde jeg sagt at det gikk bra.»

«Jeg skulle ønske at noen hadde spurt meg tidligere om jeg ble utsatt for overgrep. Erkjenningen av hva jeg har opplevd hadde da kanskje kommet tidligere.»

Møte med hjelpeapparatet i voksen alder

Det er bare to personer som forteller at de oppsøkte hjelpeapparatet mens de var en del av menigheten. Dette gjorde de som voksne. De forteller at det er en viktig forskjell på møtet med hjelpen før og etter bruddet, siden de tidligere kan ha veid ordene sine for å unngå å sette forsamlingen eller troen i et dårlig lys.

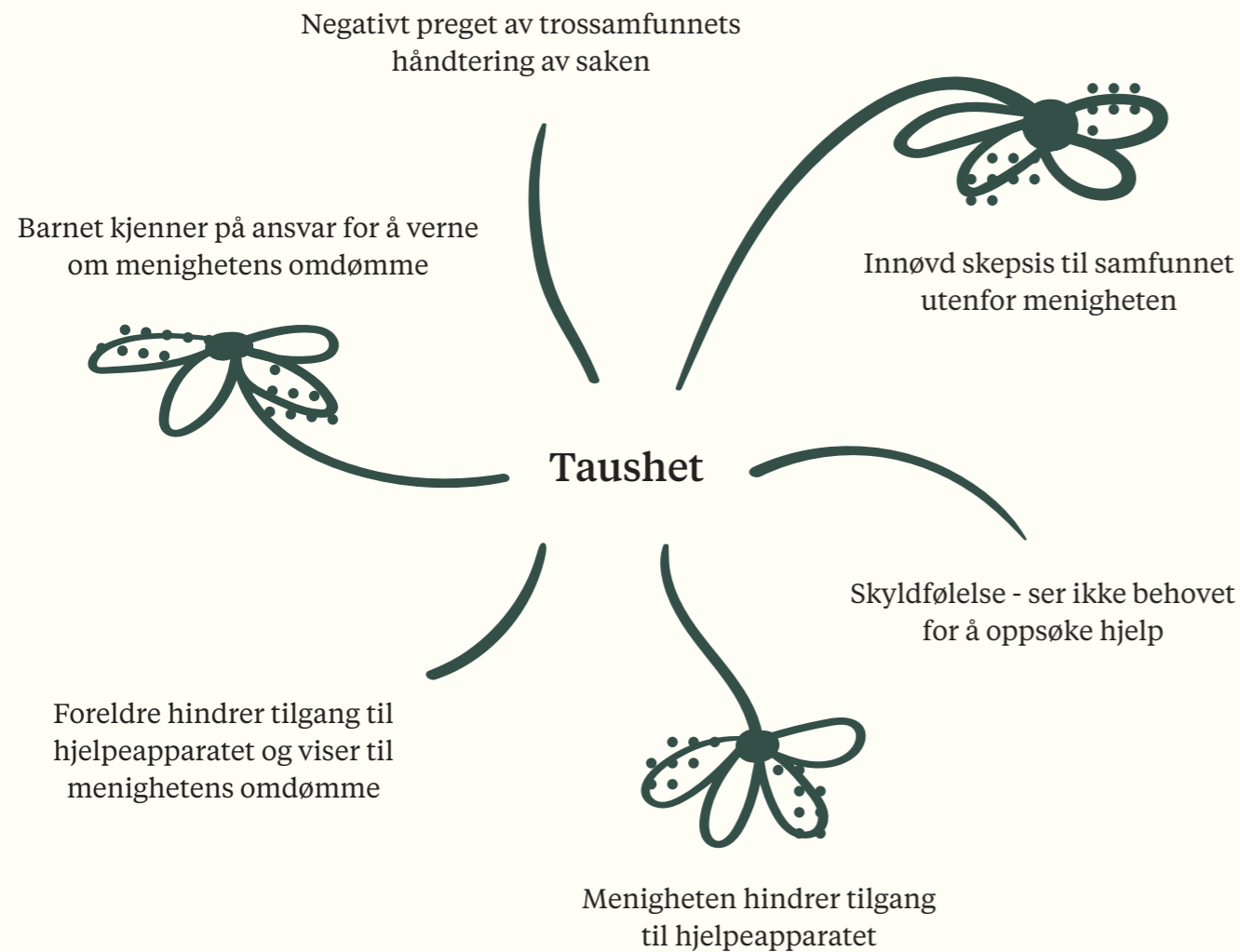
En av tre personer i dette prosjektet har aldri oppsøkt hjelpeapparatet.

De fleste som tok kontakt, gjorde det i voksen alder etter å ha brutt med trossamfunnet, og har ulike erfaringer med hjelpeapparatet. Gjennom hjelpeapparatet har flere mottatt viktig psykologhjelp, noe de forteller hadde vært utenkelig mens de var aktive i menigheten.

De fleste gir uttrykk for at hjelpeapparatet har begrenset kunnskap om overgrep i religiøse miljøer og dermed ikke ser kompleksiteten i sakene. Etter overgrep kan de emosjonelle utfordringene kompliseres ytterligere av negative erfaringer fra menigheten og dårlig samvittighet overfor Gud fordi man ikke greier å følge oppfordringer om å stole på Gud, tilgi overgriper, og legge saken bak seg.

Samtidig som en overgrepsutsatt er opptatt av å beskytte menighetens anseelse, kan de trenge hjelp til å bryte med kontrollen de lever under. Og de som bryter med kontrollen, kan kjenne på en eksistensiell krise fordi de samtidig bryter med en verdensforståelse og med mennesker de er glade i.

Faktorer som kan hindre den utsatte i å oppsøke hjelpeapparatet:

1. Overgrepsofsatte fra denne gruppen kan ofte være preget av to samtidige traumer. I tillegg til å ha behov for å bearbeide selve overgrepet, kan de være negativt preget av trossamfunnets håndtering av saken, noe som gjør dem ekstra sårbare i møtet med nye hjelpere.
2. Fokuset på å verne om menighetens omdømme og å stole på Guds veiledning kan gjøre at det å snakke med hjelpeapparatet kan oppleves som både illojalt og dramatisk.
3. Barnet kan mangle en forståelse av hva som har skjedd, og ikke være i stand til å sette ord på det. Derfor må helperne stille direkte og konkrete spørsmål når det er mistanke om overgrep.
4. Trossamfunnets vektlegging av seksualmoral kan forsterke skyldfølelsen hos den overgrepsofsatte. Den utsatte trenger å bli forklart at ansvaret bare ligger hos overgriperen.

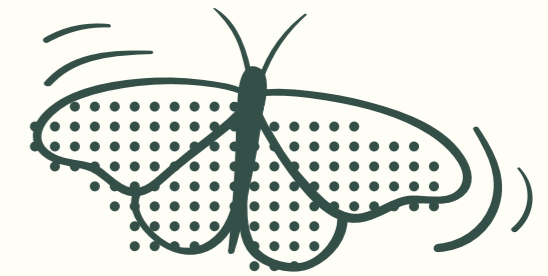
Viktigheten av å anmelde

Ingen av deltagerne visste at det de ble utsatt for, var straffbart, verken da det skjedde eller i tiden etterpå. De fleste fikk først vite dette flere år etter hendelsen, og da utelukkende på grunn av informasjon de hadde fått fra storsamfunnet. Svært få av sakene har vært anmeldt, og alle bortsett fra én har blitt henlagt. Noen av de som har fått anmeldelsen henlagt, har likevel erfart kontakten med politiet som en positiv prosess ved at de har fått plassert skylden et annet sted enn hos seg selv.

«Anmeldelsen av brødrene mine ble henlagt. Jeg vil likevel anbefale alle å anmelde. Jeg opplevde selv at noen av traumesymptomene lettet etter avhørene.»

Andre har opplevd det som svært belastende at etterforskningen har gått over svært lang tid, mangel på innkalling til avhør eller samtale og mangel på informasjon om saken underveis.

Møtet med politiet beskrives av de fleste som korrekt og analyserende, men samtidig kaldt og overveldende. De formidler derfor et ønske om å bli møtt på en bedre måte. Siden mange utsatte ikke kjente til hjelpeapparatet, hadde det også vært til hjelp hvis politiet hadde gitt informasjon om hvilke tilbud som fantes, for eksempel gjennom en brosjyre. Det har også vært krevende at politiet ikke forsto sammenhengen mellom overgrepene og trossamfunnet de hadde bakgrunn fra, og hvordan teologi, hierarki og kvinnesyn påvirket relasjonene og muliggjorde gjentatte overgrep.

Råd til politiet

- Utsatte fra denne gruppen kan mangle kunnskap om hvilken hjelp som finnes, og bør gis god orientering om hjelpeapparatet.
- En politianmeldelse kan oppleves som et brudd på lojaliteten den utsatte har lært å ha til trossamfunnet, og kan derfor oppleves som traumatisk. Ta hensyn til dette.
- Mistanke om seksuelle overgrep må i noen tilfeller ses i lys av praksisen i det lukkede trossamfunnet den utsatte er eller har vært en del av, kvinnesynet som preger miljøet og restriktive holdninger til seksualitet.

(Vera)

Vera vokste opp i en barnerik familie. To av søstrene ble utsatt for seksuelle overgrep fra eldre brødre. Foreldrene visste om overgrepene og hadde ved et tilfelle straffet sønnene med vold og gitt klare advarsler. Det ble ikke snakket skikkelig med jentene om det som hadde skjedd eller gjort flere tiltak for å beskytte dem. Overgrepene fortsatte derfor i mange år, og søsknene ble voksne før de forsto at det som hadde skjedd var galt.

Vera har gjort seg noen refleksjoner rundt hvorfor unge gutter kan bli overgripere, og hvorfor det kan være vanskelig å beskytte seg selv mot overgrep. Hvis vi unnlater å snakke om seksualitet, svikter vi barna fordi vi ikke lærer dem om grensesetting for egen eller andres kropp:

«Du er så lite i kontakt med dine egne følelser. Du skal ikke eie deg selv, det er Gud som eier deg, og da klarer du ikke å sette grenser for deg selv. Det du tenker og føler, har ingen verdi. Og når du ikke har grenser for deg selv, da kan alle komme inn i hagen din. Gjerdet ditt mangler. Og da blir det lettere å bli utsatt for seksuelle overgrep.»

«Jeg har lest forskning på storebrødre som blir overgripere, og det er ofte spesielle personligheter, de er selv utsatt, er innesluttete eller er mer grenseløse. Ingen av mine brødre kommer inn i den kategorien. De er sunne kristne gutter som har klart seg godt ellers. Det handler mer om at dette er store familier med et stort aldersspenn, mange mindre søsken og mindre kontroll, kombinert med ønsket om å utforske det som er et ikke-tema: seksualitet.»

Råd til trossamfunnet

Tiltak for beskyttelse

En rekke egenskaper ved noen religiøse miljøer har tilrettelagt for seksuelle overgrep og hindret beskyttelse. Troen på menigheten som en trygg havn kan skape en naivitet som kan utnyttes av overgripere. Praksisen med tilgivelse kan virke mot sin hensikt og legge til rette for gjentatte overgrep. Alle menigheter må erkjenne at overgrep kan skje også hos dem. Derfor bør de ha en strategi for å forebygge overgrep, slik at alle kan oppleve seg godt nok beskyttet.

«Tanken deres er at ingen hos oss kan drive overgrep, siden alle er kristne og ledet av Gud.»

Flere har vist at undertrykking av seksualitet i et trossamfunn kan være en viktig medvirkende årsak til at noen er blitt utsatt for overgrep. Mindre vektlegging av seksuell kontroll kan føre til at man utvikler et sunnere forhold til sin seksualitet, og at menigheten aktivt forebygger overgrep.

«Man lærer at seksualiteten først skal forløses i ekteskapet. Dette kan være svært skummelt, de kan mangle en forståelse for hvor grensene går.»

Støtte til overgrepsofsatte

Deltagerne i denne erfaringsrapporten forteller at mangel på støtte bidro til at de etter hvert søkte seg bort fra trossamfunnet. Noen beholdt gudstroen og fant tilhørighet i andre religiøse miljøer, men de fleste mistet faktisk gudstroen sin på grunn av måten saken ble håndtert på. Trossamfunnene kan derfor selv tjene på å utvikle en bedre strategi for oppfølging av overgrepsofsatte.

«Det at jeg sa fra, fikk også konsekvenser for meg. Jeg ble beskyldt for å ville felle Guds profet, og at jeg angrep menigheten. Det endte med at jeg måtte flytte fra stedet, og det ble begynnelsen på slutten både for ekteskap og forholdet til menigheten og troen.»

«Hun som var mindreårig ble pålagt like mye skyld som den voksne overgriperen, og ble baksnakket. Det at noen kan oppleve slikt, og ikke få noen støtte eller hjelp, ble for mye for meg, og årsaken til at jeg trakk meg ut allerede som tenåring.»

I denne rapporten har alle overgriperne vært menn. Flere har etterlyst å kunne snakke med en tillitsperson med kompetanse på overgrepssaker, og muligheten for å snakke med en kvinne.

«Min søster hadde mange ideer om hvordan man kunne hjelpe overgrepsofsatte, hun prøvde å løfte dette opp i menigheten, men siden hun var kvinne så gikk det ikke.»

Informasjon om ekstern hjelp

Ingen av de som rapporterte om overgrep til ledelsen, ble gitt informasjon om det eksterne hjelpeapparatet. Dette har hindret de overgrepsutsatte i å få nødvendig hjelp til å kunne bearbeide det som skjedde, og mange har også sittet igjen med tanker om egen skyld og skamfølelse. Ledere som blir kjent med overgrep, bør derfor i tillegg til støtte gi nødvendig informasjon om hjelp som finnes utenfor menigheten.

Vi ser også at bare en av dem som anmeldte forholdet, gjorde det mens de fortsatt var medlem av trossamfunnet. Å bistå den utsatte til å anmelde saken kan være svært viktig med tanke på gjentakelsesfaren. En anmeldelse kan være viktig for at den utsatte skal oppleve rettferdig behandling, og vil bidra til at skylden plasseres hos overgriperen, ikke hos den utsatte. Den som er utsatt må få informasjon om retten til bistandsadvokat og få juridisk veiledning om hvordan man anmelder en sak til politiet.

Tilgivelse og forsoning

Når det forekommer seksuelle overgrep, må menighetens ønske om tilgivelse og forsoning mellom partene komme i andre rekke. Menighetens fokus må først og fremst være hensynet til den overgrepsutsatte og dennes behov for beskyttelse, støtte og hjelp. Hvis tilgivelse skal være aktuelt, må det tas opp sent i prosessen og helt og holdent skje på den utsattes premisser. Hvis den utsatte opplever et press om å tilgi overgriperen, kan det skape en ekstra belastning. En reell forsoning kan ikke skje uten at overgriperen angrer og ber om tilgivelse.

«Religion burde løfte folk videre og fram, ikke dytte dem ned»

1. Lytt til de som har hatt negative erfaringer med trossamfunnets håndtering av seksuelle overgrep, og lær av dem.
2. La alle ta inn over seg at medlemmer av forsamlingen kan begå seksuelle overgrep.
3. La alle ta inn over seg at Gud eller gudstro ikke er en garanti mot seksuelle overgrep.
4. Alle som jobber med barn og unge i menigheten, må framlegge politiattest.
5. Hensynet til trossamfunnets omdømme må ikke gå foran den overgrepsutsattes rett til beskyttelse og behov for støtte og hjelp.
6. Personer som sier ifra om overgrep, må møtes med forståelse og omsorg. Det vil utelukke være positivt for livskvaliteten deres og for deres forhold til menigheten.
7. Ha kunnskap om avvergingsplikten, og at dere kan ringe anonymt til barnevern eller Statens Barnehus for å drøfte en sak.
8. Ta imot kompetanse om seksuelle overgrep fra organisasjoner som jobber med saksfeltet.
9. Lag en beredskapsplan. Det kan dere gjøre i samarbeid med organisasjoner som jobber med saksfeltet.
10. Gi informasjon om det eksterne hjelpeapparatet. Åndelig hjelp erstatter ikke behovet for profesjonell bearbeiding av overgrepene.
11. Overgrepsutsatte må ikke tvinges gjennom en prosess med tilgivelse, og en slik prosess må ikke stå i veien for at forholdet blir meldt til myndighetene.
12. Det bør være en rutine å oppfordre til og bistå med en politianmeldelse.
13. Vær bevisst på hvilke ord og begreper dere bruker om seksuelle overgrep, og sørg for at dette alltid omtales som juridisk straffbare handlinger heller enn en synd.
14. Oppmuntre til åpenhet om seksuelle temaer, slik at overgrepsutsatte og familiene deres ikke velger å tie om hendelsene.

(William)

William ble utsatt for seksuelle overgrep av en ansatt på den kristne privatskolen han gikk på. Etter hvert betrodde han seg til foreldrene sine, og de varslet både skolens ledelse og politi. Det kom nå fram flere urovekkende forhold ved den ansatte, og det ble tydelig at skolen i større grad burde ha regulert den ansattes tilgang til elevene på et mye tidligere tidspunkt.

Både skolen og andre foreldre har gitt et klart inntrykk av at saken skal ordnes internt, og at det å anmelde saken anses som et alvorlig brudd på kristne prinsipper. Skolen har også formidlet hvilke konsekvenser en anmeldelse vil ha for deres omdømme, gjennom å understreke at den som en kristen skole utgjør en viktig motvekt i en sekularisert verden.

«Slik vi ser det er det et misbruk av Bibelen når man bruker skriftsteder til å hindre politi-anmeldelse. Som «tilgivelse dekker over mange synder», «kjærligheten er å tåle alt» og «Hevnen hører Herren til». Vi ble konfrontert med at hvis ikke vi selv tilgir, så vil ikke Gud tilgi oss, med klar hentydning til politianmeldelsen.»

Foreldrene har også reflektert over forventningene man har til en kristen skole, og hvordan dette kan ha ført til at de hadde for mye tillit til skolen.

«Vi forventer jo at en kristen skole skal følge kristne prinsipper. Det at de kristne prinsippene blir fulgt, gjør at vi føler oss trygge på at barna våre blir godt ivaretatt. Men nå ser vi jo at disse forventningene har gjort oss naive.»

Siden mange fra samme religiøse miljø hadde barn på denne skolen, var det flere som engasjerte seg i saken. Blant annet fikk foreldrene hjemmebesøk av en forstander som fortalte om en profetisk drøm som skulle berolige dem om at det ikke foregikk flere overgrepssaker på skolen, og at det derfor ikke var nødvendig å gjøre flere beskyttende tiltak eller undersøkelser. Om William ble det sagt at «Gud skulle fjerne de vonde minnene, slik at ingenting hadde skjedd».

Den kristne familien har fjernet seg fra det religiøse miljøet som de var en del av. De er svært kritiske til at miljøet de tilhørte, tolker skriftsteder dithen at overgrepssaker skal håndteres internt. De er også tydelige på at vernet av skolens omdømme har gått på bekostning av vernet av barna i denne saken, og at holdningen til ekstern innblanding har hindret nødvendig hjelp og støtte for den utsatte.

Politiet henla saken på grunn av bevisets stilling. Foreldrene har et klart inntrykk av at skolen har gått langt for å hindre politiet å løse saken.

Sluttkommentarer

Deltagere i intervjuer og surveys forteller om 19 ulike overgrepssaker. Totalt er det snakk om minst 73 overgrepsutsatte som har gått inn i voksenlivet med en betydelig voldsbelastning. Studier viser at disse erfaringene medfører en sårbarhet for å bli utsatt for ny vold, fysiske og psykiske helseplager, sosiale problemer, redusert arbeidsdeltakelse og rusproblemer.⁵

Av disse 18 sakene har seks vært anmeldt. Bare én av sakene har ført til dom.

Vi er kjent med langt flere overgrepssaker blant Hjelpekildens brukere, men det har ikke vært plass til dem i denne rapporten. I tillegg har noen fortalt om flere overgrepssaker i trossamfunnet de tilhørte. I et lite trossamfunn på rundt 500 medlemmer har det vært åtte kjente saker med rundt 30 overgrepsutsatte over flere tiår.

«Vi gjorde en opptelling en gang. I min generasjon er jeg en av tre personer fra menigheten som ikke har blitt utsatt for seksuelle overgrep.»

Selv om alle sakene i denne rapporten har mannlige overgripere, er det viktig å erkjenne at også kvinner kan forgripe seg på både jenter og gutter. Enda et lag med skam, fornektelse og bagatellisering kan være en grunn til at det er svært få anmeldelser av kvinnelige utøvere.

Mannen som forgrep seg på unge gutter gjennom mange tiår, er en av dem som aldri har vært anmeldt. I senere år har han bistått unge mannlige asylsøkere gjennom frivillig arbeid. Den voksne mannen som utsatte en 16-åring for overgrep, tok med seg familien og flyttet videre til nye menigheter. En annen overgriper jobber nå som ungdomsleder i en menighet. Den ansatte på privatskolen jobber stadig på skolen med barn. Guttene som forgrep seg på de yngre søstrene sine, lever i dag vanlige liv med ektefelle og barn og er aktive i menigheten. Lederne som jevnlig begikk overgrep på de to søstrene, fortsatte i vervene sine i menigheten i mange år.

⁵ https://www.nkvts.no/content/uploads/2023/03/NKVTS_Rapport_1_23_Omfang_vold_overgrep.pdf

Hjelpeskilden Norge
Byfogd Sandbergs gate 5
1532 Moss

Epost: info@hjelpeskilden.no
Tlf: 917 72 706
Org.nr: 998 641 233

Intervju, bearbeiding og tekst
Hilde Langvann

Design & illustrasjoner:
Mission

Råd til deg som er utsatt for seksuelle overgrep:

- Det lønner seg alltid å anmelde saken
- Du har rett på gratis bistandsadvokat

Andre ressurser:

- Plikt.no
- Støttesenter for kriminalitetsutsatte
- Noksentrene.no
- Alarmtelefonen for barn og unge: 116 111
- Volinjen.no: 116 006
- Barnevernvakten.no
- Ung.no
- Din utvei: nasjonal veiviser ved vold og overgrep
- Kors på halsen
- Stine Sofies Stiftelse
- Vake: Kirkelig ressurscenter mot seksuelle overgrep

